

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

**ΧΩΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ
ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ**

ΑΝΟΙΞΗ 2019
Πρώτη Διοργάνωση

*Συνάντηση της Ανδρίτσαινας
για τον Επικούριο Απόλλωνα*

Τόπος και Πολιτισμός, Φύση και Πνεύμα

**Η Αρκαδική Παρρασία, το Λύκαιον
και ο άνω ρους της Νέδας:
η φυσιογνωμία ενός δυναμικού κέντρου**

3 – 5 Μαΐου 2019

Στην νοτιοδυτική Αρκαδία ζει και οργά, στερεά ριζωμένο στην γη και ισχυρά ογκούμενο εφ' ύψους, το δυναμερό υπομόχλιο του άξονα που εμόχλευσε τον άνθρωπο από την χθόνια γονιμότητα και την ανυπέρβλητο βία στην θέωση του άνθους, από την λογική του χρόνου στην πνοή της αιωνιότητας. Ο γεωπολιτισμικός άξονας Σπάρτης - Ολυμπίας ακούμπησε το Πελασγικό υπογάστριο του Ελληνισμού, και η μεγάλη μεταμόρφωση συνετελέσθη.

Για το γενικό πλαίσιο των αναζητήσεών μας επί τόπου στο νόημα των δεδομένων, δείτε τα γραφόμενά μου στην τελευταία κοινοποίηση περί των εκδηλώσεων των Συναντήσεων Πατρών και Σπάρτης της εβδομάδας 17-21 Απριλίου. Για την αναλυτική και συνθετική διαπραγμάτευση του θέματος δείτε τις μελέτες μου που αναφέρονται στο παρακάτω Κριτικό Βιβλιογραφικό Σημείωμα.

Ακολουθεί το Πρόγραμμα της χωρολογικής και αρχαιολογικής Συνάντησής μας στην Ανδρίτσaina, 3-5 Μαΐου.

Όποιος ενδιαφέρεται να συμμετάσχει να επικοινωνήσει μαζί μου.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Παρασκευή 3 Μαΐου

3 – 5 μ.μ.:

*Αλίφειρα: μια Αρκαδική Πόλη. Ο ναός της Αθηνάς.
Ο ναός του Ασκληπιού. Το Ταφικό Μνημείο Α.*

8.30 - 9.45 μ.μ.

Εισαγωγικό Σεμινάριο
Et in Arcadia ego
*Χώρος και Πολιτισμός. Φυσικό και Αρχαιολογικό Τοπίο,
Ιστορία, Θρησκευτικότητα. Η Δυτική Αρκαδία και η
Παρρασία.*

10 μ.μ.

Δείπνο

Σάββατο 4 Μαΐου

11 π.μ. – 12.30 μ.μ.

*Αρχαιολογικός Χώρος Λυκόσουρας, Ιερόν και Ναός της
Δεσποίνης.*

1 – 2 μ.μ.

*Λύκαιον Όρος, ο Αρκαδικός Όλυμπος.
Αρχαιολογικός χώρος των Λυκαίων*

2.30 – 4 μ.μ.

*Η «Ιερά των Αρκάδων Κορυφή»
Λύκαιος Ζευς και Λατρεία Υψηλών Τόπων*

7.30 – 9.30 μ.μ.

Σεμινάριο

*Το Πελασγικό Στρώμα και τα Μυστήρια στην Αρκαδία.
Οι Μεγάλες Θεές. Ο Λύκαιος Ζευς και ο Μέγας Παν.
Η Εισαγωγή της Λατρείας του Απόλλωνα στην
Φιγαλεία: Ιστορία, Αρχαιολογία, Θρησκευολογία,
Αρχιτεκτονική.*

10 μ.μ.

Δείπνο

Κυριακή 5 Μαΐου

10.30 π.μ – 1 μ.μ.

Αρχαιολογικός Χώρος Επικουρίου Απόλλωνος. Τα πρό του μεγάλου ναού. Ερμηνεία των Αρχαιολογικών δεδομένων.

Ο Ναός του Ικτίνου (c. 428 – 417 π.Χ.).

Το έργο-σφραγίδα του μεγάλου αρχιτέκτονα. Καλλίμαχος, ο συνεργάτης γλύπτης. Αττική τέχνη στο τελευταίο τέταρτο του 5^{ου} π.Χ. αιώνα. Μορφή και Συμβολισμός. – Το Κωτίλιον όρος και η λατρεία της Αφροδίτης στο Κώτιλον. Μικρός πρώιμος ναός της ψηλά κοντά στην κορυφή.

1.30 – 3 μ.μ.

Το Άντρο της Μέλαινας Δήμητρας. Περιγραφή του Πανσανία. Τοπογραφία. Εντοπισμός. Ανάλυση

3.30 μ.μ.

Φιγάλεια: μια άλλη ιδιαίτερη Αρκαδική Πόλη

8 – 9.30

*Καταληκτικό Σεμινάριο
Το Υπομόχλιο και ο Άξονας της Ιστορίας*

10 μ.μ.

Δείπνο

ΚΡΙΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Παυσανίας:

Αλίφειρα VIII, 26, 5-7

Λυκόσουρα VIII, 37 – 38, 1

Λύκαιον Όρος VIII, 38, 2 – 11

Φιγάλεια VIII, 39 – 42

Άντρον Μελαίνης Δήμητρος VIII, 42

Βάσσαι και Ναός Απόλλωνος Επικουρίου VIII, 41, 7 – 10

Για ιδιαίτερες χαρακτηριστικές συνήθειες τρόπου ζωής των Φιγαλέων, καίριας σημασίας οι πληροφορίες του

Αρμόδιου Λεπρεάτη, *Περί των κατά Φιγάλειαν (ή παρά Φιγαλεύσι) νομίμων*, Fr.Gr. H. 319F1-3 Jacoby.

Για τις ιστορικές συνθήκες οικοδόμησης του ναού του Επικουρίου Απόλλωνος από την Αθήνα με τους σπουδαιότερους Αθηναίους «μαέστρους», πβ.

Θουκυδίδης II, 47, 2 sqq.; III, 187; I, 118, 3; II, 54, 1-2, 4-5.

(Σχετικά στην μελέτη μου που αναφέρω πάρα κάτω).

Μελέτες μου σε όλο το πεδίο της θεματικής της Συνάντησής μας βρίσκονται στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «*Απόλλων Επικούριος στις Βάσσεις*».

Συνολική αρχαιολογική και ιστορική διαπραγμάτευση του ναού με έμφαση στην σύμπτωση μορφής και νοήματος, τέχνης και συμβολισμού, κάνω στην μελέτη μου

Απόστολος Πιερρής, *Ο Ναός του Επικουρίου Απόλλωνος στις Βάσσεις της Φιγαλείας, - Θρησκεία, Ιστορία, Τέχνη*, στην Τριφυλιακή Εστία, 22, 2016, σελ. 4 – 71.

Για την Αλίφειρα, σημαντική η εργασία του Αναστάσιου Ορλάνδου, *Η Αρκαδική Αλίφειρα και τα Μνημεία της*, 1967/8.

Για τον Ναό του Επικουρίου Απόλλωνος, πολύτιμες οι εξαιρετικά ενδιαφέρουσες μελέτες του 19^{ου} αιώνα από τους αρχικούς επιτόπιους ερευνητές του ναού, όταν μεταφέρθηκε η μοναδική ζωφόρος από τα ερείπια του ναού με τελικό προορισμό το Βρετανικό Μουσείο,

O. M. Baron von Stackelberg, *Der Apollotempel zu Bassae in Arkadien und die daselbst ausgegrabenen Bildwerke*, 1826

C. R. Cockerell, *The Temples of Jupiter Panhellenius at Aegina and of Apollo Epicurius at Bassae near Phigaleia in Arcadia*, 1860

Συνολική νέα μελέτη, χωρίς όμως βαρύνουσα γνωμάτευση σε πολλά και αποφασιστική εγκυρότητα σε βασικά σημεία, συχνά δε συγκεχυμένη, είναι:

Fr. A. Cooper (ed.), *The Temple of Apollo Bassitas*, I – IV, 1992 – 1996

Η προαναγγελθείσα από τον ίδιο πραγματεία του Dinsmoor δεν ευδοκίμησε να πραγματοποιηθεί.

Cf. W. B. Dinsmoor, *The Architecture of Ancient Greece – an Account of its Historic Development*, 1950 (3), pp. 154 – 159

Ο Dinsmoor αφιέρωσε πολύ δουλειά στον ναό, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας είναι αδημοσίευτο, και βρίσκεται στις σημειώσεις του.

Cf. W. B. Dinsmoor, *The Temple of Apollo at Bassae*, (in *Metropolitan Studies*, IV, 1933).

Λανθασμένη όμως είναι η υπόθεσή του δύο φάσεων στην ιστορία κατασκευής του ναού, μιας σχεδιαστικής περί το μέσον του 5^{ου} αιώνα από τον Ικτίνο, και μιας κυρίως οικοδομικής μετά το 430 π.Χ. Τα πιο αρχαιότροπα χαρακτηριστικά του οικοδομήματος οφείλονται σε συμβολικούς και θρησκευολογικούς λόγους, όχι σε χρονολογικούς. Σωστότερα επ' αυτού ο Cooper, op. cit. Vol. I, pp. 369sq., αλλά πάλι αυτός με το οικείο σφάλμα της υπόθεσης αρχαϊκού ναού στο νότο του κλασσικού.

Για τον Ικτίνο ως αρχιτέκτονα του Ναού του Επικουρίου Απόλλωνος,

F. Eckstein, *Iktinos, der Baumeister des Apollontempels von Phigalia-Bassai* (in *Festschrift für W. H. Schuchhardt*, 1960, 58sq.)

Ενδιαφέρουσες οι παρατηρήσεις

W. Hahland, *Der Iktinische Entwurf des Apollontempels in Bassae* (in *Jahrbuch des deutschen Archäologischen Instituts*, Band 63/64, 1948/49, pp. 14 – 39)

Fr. Hiller, *Zum Apollontempels von Phigalia*, (in *Marburger Winckelmann-Programm*, 1966, pp. 26sq.)

Χρήσιμες οι αναλύσεις

A. Mallwitz, *Cella und Adyton des Apollontempels in Bassai* (in *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung*, Band 77, 1962, pp. 140 – 177)

Για την ζωφόρο του ναού, cf.

H. Kenner, *Der Fries des Tempels von Bassae – Phigalia*, 1946

Ch. Hofkes-Brukker, *Der Bassae-Fries in der ursprünglich geplanten Anordnung*, A. Mallwitz, *Zur Architektur des Apollon-Tempels in Bassai-Phigalia*, 1975

W. B. Dinsmoor, *The Sculptured Frieze from Bassae – A revised Sequence* (in *American Journal of Archaeology*, 60, pp. 401 – 452)

Για το ζήτημα των αετωματικών γλυπτών του ναού, ιδιαίτερα σημαντική η μελέτη του

W. B. Dinsmoor, *The Lost Pedimental Sculptures of Bassae*, (in *American Journal of Archaeology*, 43, pp. 27 – 47).

Για την γένεση του Κορινθιακού ρυθμού κιονόκρανου, το πρώτο δείγμα του οποίου εμφανίζεται στο εσωτερικό του ναού του Επικουρίου Απόλλωνα,

Cf. D. Scahill, *The Origins of the Corinthian Capital*, (in P. Schultz and R. von den Hoff (edd.), *Structure, Image, Ornament: Architectural Sculptures in the Greek World*, *Proceedings of an International Conference held at the American School of Classical Studies*, 27-28 November 2004, 2009, pp. 40-53).

Για την Λυκόσουρα, βασική μένει η δημοσίευση του αρχικού ανασκαφέα, P. Cavvadias, *Fouilles de Lycosoura*, 1893sq.

Για την Αρκαδική θρησκευτικότητα πολύτιμη είναι η συλλογή πηγών στο W. Immerwahr, *Die Kulte und Mythen Arkadiens*, 1891.

Στον ιδιαίτερο χαρακτήρα των Μεγάλων Θεαινών, χρήσιμη η μονογραφία:

R. Stiglitz, *Die Grossen Göttinnen Arkadiens – Die Kulturname ΜΕΓΑΛΑΙ ΘΕΑΙ und seine Grundlagen*, 1967.

Ίσως ιδιοσυγκρατική, αλλά βρίθουσα στοιχείων, οξυδερκής στις συγκρίσεις και εξαιρετική τροφή για σκέψη, η διεξοδική πραγματεία

V. Bérard, *De l' Origine des Cultes Arcadiens*, 1894.